

Максим Стріха,

професор

КНИГА ПРО ЗАБУТОГО УКРАЇНСЬКОГО ПІОНЕРА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБІОТИКІВ

Dr. W. S. Kindraczuk. Forgotten Chemist of Lancut & Pioneer of Probiotics.
By Romana M. Bahry, York University, Pages Books, Toront, Ont., Canada,
2018 та репринт 2021. (Англ. та пол. мовами, 346 с. з іл.).
ISBN: 978-0-921648-02-4.

Пробіотики – живі мікроорганізми, що позитивно впливають на здоров'я людини, нормалізуючи мікрофлору кишково-шлункового тракту – давно ввійшли в наш побут. Термін «пробіотики» було запроваджено в науку ще в 1954 році. Але самі молочнокислі бактерії – пробіотики люди використовували значно давніше, виготовляючи традиційні для різних народів напої. Адже ці бактерії не лише надають характерного кислого смаку кефіру чи йогурту, перетворюючи цукор та інші вуглеводи на молочну кислоту, але й служать консервантом, обмежуючи можливість для розмноження інших мікроорганізмів, потенційно шкідливих.

У 1905 р. болгарський лікар та мікробіолог Стамен Грігоров відкрив у йогурті, який здавна виготовляли й споживали балканські селяни, бактерію, яку він назвав *Lactobacillus bulgaricus* – молочною бактерією болгарською. Ще через два роки майбутній лавреат Нобелівської премії з фізіології та медицини, народжений на Харківщині професор Одеського університету, а потім Пастерівського інституту в Парижі Ілля Мечніков сформулював медичну концепцію пробіотиків, помітивши, що болгары, які споживають йогурт, живуть довше. Праця, в якій учений це зробив, мала характерну назву: «Продовження життя: оптимістичні студії» (1907).

І ось у 1912 р. доктор Володимир Сильвестр Кіндрачук надрукував у «Австрійському журналі молочарства» статтю про результати власних здійснених у віденській лабораторії досліджень гуцульського аналогу йогурту – гусянки. Цей традиційний карпатський напій виготовляють шляхом заквашування

Д-Р ВОЛОДИМИР СИЛЬВЕСТР
КІНДРАЧУК,
ПІОНЕР ПРОБІОТИКИ, 1912

Д-р Володимир Сильвестр Кіндрачук, забутий український хімік і автор, і його відкриття пробіотичної бактерії "Bacillus subtilis" в гусянці в 1912 році.

П'ЯТНИЦЯ, 24 ТРАВНЯ, 2024 Р. 7:30 ВЕЧ.

OLD MILL TORONTO – HUMBER ROOM
21 OLD MILL ROAD

СПОНСОР ВЕЧОРА:

BCU
Foundation

ОРГАНІЗАТОР ДОТОВОР:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО М. ШЕПЧЕНКА В КАНАДІ
SHEPCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY OF CANADA
SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE SHEPCHENKO DU CANADA

РАЙОНСЬКИЙ РЕЙМАТ: WWW.NTSH.CA

Постер торонтської презентації книги
Романи Багрій про піонера пробіотики
Володимира Кіндрачука

кип'яченого молока (його після охолодження до температури людського тіла розливають у горщики, стінки яких змащено сметаною). Гусянка могла зберігатися місяцями, і тому заміняла в кухні гуцулів звичайне молоко взимку (звідси і її інша назва — «зимнє молоко»). Гуцули давно знали про позитивну дію гусянки на здоров'я — і тому вважали, що її секрет вигадали мольфари.

Доктор Кіндрачук у своєму дослідженні виявив, що свої властивості гусянка завдячує особливій молочної бактерії, яку він назвав *Bacillus carpathicus* — бактерією карпатською. Порівнявши властивості нового пробіотика з відомою вже *Lactobacillus bulgaricus* Грігорова, учений встановив, що *Bacillus carpathicus* діє вдвічі потужніше, здатна спродувати 2,421 % молочної кислоти за тих умов, за яких *Lactobacillus bulgaricus* продукує лише 1,273 %. Ця робота автоматично ставить дослідника в числа піонерів нового і надзвичайно важливого напрямку вивчення пробіотиків.

Попри це, колеги сьогодні про його основоположну працю вже майже не пам'ятають. І тому онука вченого, професорка слов'янських літератур Романа Багрії вирішила повернути постать і наукову спадщину вченого нащадкам.

Її скрупульозне дослідження, презентація якого відбулася нещодавно в Торонто заходами НТШ в Канаді, торкається всіх аспектів біографії та праці Володимира Кіндрачука на тлі його складної історичної доби. Майбутній вчений народився в 1882 році в Городенці (тепер Івано-Франківщина, а тоді королівство Галіції та Льодомерії в складі Австро-Угорщини). За матір'ю його предки були німцями й поляками, за батьком — українцями. Згідно з тодішніми австрійськими законами, він (разом з братами) був хрещений греко-католиком, а всі сестри — римо-католичками.

В метриці старослов'янською (яку вживали тоді й греко-католицькі панотці) проставлено ім'я «Владімір». У контрольованому поляками Львівському університеті він значиться як «Влодзімеж» (і, звісно, саме так його називають у Ланьцуті на польському Підкарпатті, де він 30 років працюватиме місцевим аптекарем). Для найважливішої наукової статті, однак, він обирає німецьку транслітерацію свого імені з церковної метрики. А по війні в Канаді стає Володимиром-Волтером.

Тож ким насправді був Володимир-Владімір-Влодзімеж-Волтер Кіндрачук?

Вже говорилися, що він народився в німецько-польсько-українській родині, але був охрещений греко-католиком, і, отже, за законами Австро-Угорщини числився рутенцем (українцем). В гімназії в Бережанах він учився по-польському (інших варіантів там тоді не існувало), зате закінчив гімназіальну освіту у Львові вже українською. На філософському факультеті цісарсько-королівського Львівського університету (біологію і фармацевтику вивчали саме тут) виклади було проваджено тоді так само виключно польською.

Але, захистивши докторат, молодий учений залишає Львів, де польсько-українська боротьба сягає свого апогею. Він сподівається на професорську кар'єру за межами Галичини, але Світова війна ставить його перед черговим вибором. Будучи переконаним пацифістом, доктор Кіндрачук вирішує, що має служити людям як медик. І в 1915 р. доля закидає його до невеличкого Ланьцута неподалік від Ряшева (поляки називають це місто Жешувом).

Тут він три десятиліття порядкує в аптеці «Під Божою Матір'ю». Авторка книжки слушно нагадує: тодішній аптекар був не просто продавцем різних пігулок, а однією з найшанованіших постатей невеличкого містечка, порадником з найрізноманітніших питань (не лише медичних). І водночас цей аптекар не боїться виявляти за потреби свою громадянську позицію.

Так сталося, що під Ланьцутом поляки створюють перший великий концтабір для українських вояків, інтернованих у Польщі під час і після поразки Визвольних змагань. Людей у концтаборі викошують «іспанка» та тиф. І доктор Кіндрачук не лише намагається допомогти недужим, але й стає ініціатором спорудження пам'ятника українцям, загиблим від хвороб — його створює скульптор-українець Сергій Литвиненко (пізніше він створить і відомий надгробок Івана Франка на Личаківському цвинтарі у Львові).

Одружившись із полькою Марією Антоніною, доктор Кіндрачук усіх своїх дітей хрестить за її згодою греко-католиками у сільській церкві (в самому Ланьцуті української парафії не було). І для дружини-польки, і для дітей він наймає в Перемишлі вчительку української мови (в моноетнічному польському Ланьцуті української в школі не викладали). Але цю свою українську ідентичність від сполучає зі статусом лояльного громадянина другої Речі Посполитої.

Мирне й усталене життя доктора Кіндрачука уриває Друга світова війна. Минають тяжкі роки окупації. Коли фронт знову наближається до Ланьцута, навчений життям аптекар вирішує не ризикувати і в 1944 році переїздить з родиною до Австрії. А на початку 1950-х він опиняється вже в Канаді — де розпочинає все з нуля: з Ланьцута вдалося вивезти тільки старі світлини.

Доктор Кіндрачук мав забагато років, щоб офіційно дістати працю в Канаді, але канадійське громадянство він у 78 таки отримав. Колишній відкривач *Bacillus carpathicus* спочив у 87 років у Гамільтоні (Онтаріо), вдовоївшись по смертних згадок у місцевій англомовній газеті, а також у «Дзєнніку Польському» (Лондон) та «Українському слові» (Чикаго). Проте ні в «народній Польщі», ні в «радянській Україні» цієї втрати ніхто на офіційному рівні не помітив.

Чому — легко зрозуміти: доктор Кіндрачук був і там, і там чужим, — і не тільки як емігрант на Захід. Очевидно, він ніде й не вкладався до кінця в панівне уявлення про зразкового українського чи польського патріота. Авторка рецензованої книжки пише: вона виховувалася в родині, де природно звучали і українська, і польська мови, і де сама думка про те, що українці й поляки повинні за щось не любити одні одних, здавалася б дикою. Очевидно, що таку думку поділяли (і досі поділяють) не всі. І так само очевидно, що на тлі чергових роз'ятрювань давніх історичних ран велике значення мають оповіді про традиції мирного співжиття двох сусідніх народів — зокрема й на рівні родинних історій.

Книжка Романи Багрій вийшла англійською і польською мовами. Напевно, логічною виглядала б і поява українського перекладу. Адже українська була таки головною мовою для доктора Володимира Кіндрачука, одного з піонерів дослідження пробіотиків, який по-праву має посісти належне йому місце в історії науки, твореній тими українцями, які з волі обставин повинні були працювати за межами рідної землі. ■